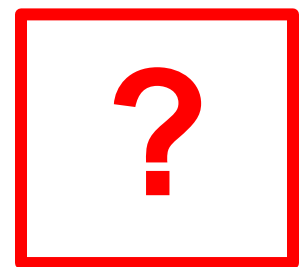

Rabbi Jay & Ilana Kelman

Teshuvah in Tanakh

Haftarot & Torah Reading of Yamim Noraim

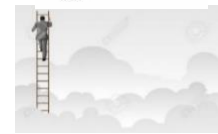
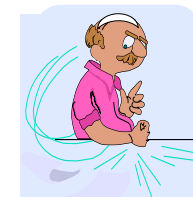

Sept 8: Book of Yonah
Haftarah for Minchah on Yom Kippur

Sept 15: Parashat Teshuvah
Devarim 30, 1-10.
Parashat HaShavua, last Shabbat of 5782

Sept 22: Yirmeyahu 31
Haftara for Rosh Hashanah

Sept 29: Hoshea 14, 2-10
Haftarah for Shabbat Shuvah

Intertextuality

Contextuality

Text

Teaching Jewish Prayer

www.tefilah.org

Beni Gesundheit

Beni.gesundheit@tefilah.org

Susan Suna, Audrey Samuels

פרשת תשובה (דברים ל')

Repentance (Devarim 30)

• Close reading: **Text** **Contextuality** **Intertextuality**

- Nachmanides
- Abrabanel
- Rav Y. Teichtal
- Rav A.Y. Kook

לזכרה של פרופ' נחמה ליבוביץ ז"ל
נפטרה ביום ה' בניסן תשנ"ז
אשר פתחה שערי תשובה
לתלמידיה הרבים*

לזכרה של
נחמה ליבוביץ
ריגה, תרס"ה –
ירושלים, תשנ"ז

בני גזונדהייט

פרשת התשובה (דברים ל')

מגדים לב – אדר ב' תש"ס עמ' 31-46

והיא [פרשת התשובה] כלל נחמתנו ותקוננו והיא תרומה כללית לכל צרותינו להיותה יסוד התורה כולה ופינתה... לפי שמצות התשובה תלויה בה והיא רפואת כל המחלות ותיקון כל הקלות" (אברבנאל)

לזכרה של נחמה ליבוביץ ריגה, תרס"ה – ירושלים, תשנ"ז

הברכה והקללה	בספר ויקרא	בספר דברים
ויקרא כ"ו, לט-מ: "והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו: והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלים אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי:"	ערכים דתיים	ערכים לאומיים
	סיני, משכן, שמיטה	היבט מדיני של הגלות
	וידוי על "מעילה"	קיבוץ גלויות

• התשובה כהשלמה ותיקון של התוכחה בדברים כ"ח-כ"ט:

"ויבאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' א-להיך: ... ויבאו עליך כל הקלות האלה (השיגוך) (כ"ח, ב) - "והפיצה ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ (עבדת שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך עד ואב"ו, כ"ח, טד) - "ויהיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" (כ"ח, מו) - "והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומים ולא תאמין בחייתך" (כ"ח, סו) - "... וידפוך עד אבדך" (כ"ח, כב) - "ועבדת את איביך ..." (כ"ח, מח) - "... להביא עליה את כל הקללה הפתובה בספר הזה" (כ"ט, כו) - "והלה פאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם פן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ..." (כ"ח, סג)

דברים ל', טז: "אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' א-להיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו..."

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך **והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' א-להיך שמה: (ב) ושבת עד ה' א-להיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך:**

(ג) **ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מקל העמים אשר הפיצך ה' א-להיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' א-להיך ומשם יקחד: (ה) והביאך ה' א-להיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ויטיבך והרבה מאבותיך: (ו) ומל ה' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: (ז) ונתן ה' א-להיך את כל האלות האלה על איביך ועל שונאיך אשר רדפוך: (ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום: (ט) והותירך ה' א-להיך בכל מעשה ידך בברי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב פאשר שש על אבותיך: (י) כי תשמע בקול ה' א-להיך לשמר מצותיו וחקתיו הפתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך:**

התפתחות התשובה:
תשובת ישראל ותשובת ה': "אמר כנסת ישראל לפני הקב"ה "השיבנו ה' אליך" (איכה סוף) אמר להם הקב"ה "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג', ז) אמרה לפניו רבינו שלנו היא שלך היא "שובנו א-להי ישענו והפר כעסך עמנו" (תהלים פ"ה, ה) "סוף איכ"ר).
"ויקל ה' א-להיך את לבבך..." - "וימלתם את ערלת לבבכם ופרקם לא תקשו עוד" (י', טז)

פסוק א-ב: שני שלבים (או שני מסלולים "האנוסים ומחזיקי הדת" - אברבנאל)

"עד ה"י" = "אל ה"י" - תשובה ישראל עד ה' א-להיך כי קשלת בצונך: קחו עמכם דברים ושובו אל ה'... (הושע י"ד, א-ב) - "ונגם עתה נאם ה' שבו עדי בכל לבבכם וגצום ובבכי ובמספד: וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' א-להיכם ..." (יואל ב', יב-ג)

שבו, תשובה ושבות ציון: "והשיבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושובו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר כשינו והעונו רשענו: ושובו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר פרת וחרת והפית אשר בניתי לשמך..." (מלכים א' ח', מז-מח)

(ג-ה) **"ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מקל העמים...** והביאך ה' א-להיך אל הארץ..."
= קיבוץ גלויות = התארגנות עם ישראל בתפוצות, ואחר כך שיבה לארץ ישראל!
"והנה כשיסור הריחוק מבינך לבניו יסור גם כן הפיזור אשר בין קצתכם וקצתכם גם ריחוקכם מארצכם כמו שאמר יושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ועיר וקבצך מקל העמים..." (עקידת יצחק, ראה גם במלשי"ך)

חוץ לארץ ו"שמעת בקלו", ארץ ישראל ו"עשית את כל מצותיו", פעמיים **"אשר אנכי מצוך היום" ו"שמעת" - "ועשית" - "לשמור" - "ללכת בדרכיו ולשמור" (בניגוד לשמות כ"ד, ז: "נעשה ונשמע") "מצותיו".... "מצותיו וחקתיו".... "מצותיו וחקתיו ומשפטיו"**

"אל לבבך" תחילה תשובה אל הלב, ורק אחר כך תשובה "עד... אל ה' בכל לבבך" בחוץ לארץ "אתה ובניך" = המשפחה, בארץ ישראל: "את לבבך ואת לבב זרעך" = לדורות רבים

דברים כ"ח, יא ("צדיק גמור")	דברים ל', ט ("בעל תשובה")	השיבונו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם (איכה ה', כא)
והותירך ה' לטובה	והותירך ה' א-להיך בכל מעשה ידך	א-להיך: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (שמות כ"ג, יז) - "...ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים" (שמות ל"ב, ד) - "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' א-להי ישראל" (שמות ל"ד, כג)
בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך:	בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה...	"ויהי נעם ה' א-להינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהלים צ, יז)
		"לטובה" מאת ה' או "לטובה" בחלק של "מעשה ידך"
		"קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם" (ויקרא כ"א, ח)

Text

(1) It shall be when all these matters will come upon you, the blessing and the curse that I have placed before you, that you shall **restore** to **your heart**, among all the nations that the Lord your God has banished you there.

(2) You shall **return unto** the Lord your God and **heed His voice in accordance with everything that I command you today**, **you and our children with all your heart and with all your soul**.

(3) The Lord your God will **restore** your **returnees** and He will be merciful to you and He will **return** and gather you from all the peoples, that the Lord your God dispersed you there.

(4) Even if your banished will be at the ends of the heavens, from there the Lord your God will gather you and from there He will take you.

(5) The Lord your God will bring you to the land of which your fathers took possession, and you shalt take possession of it and He will do good to you and increase you beyond your fathers.

(6) The Lord your God will remove the obstruction from **your heart and the heart of your descendants**, to love the Lord your God with **all your heart and with all your soul, for the sake of your life**.

(7) The Lord your God will place all these curses upon your enemies and upon those who hate you, who pursued you.

(8) You shall **return** to God and you shall **heed the voice of the Lord**. **And you shall perform all His commandments that I command you today**.

(9) The Lord your God will increase you in **all the work of your hands**, in the fruit of your womb, and in the fruit of your animals and in the fruit of your land, for good, as the Lord will **return** to rejoice over you for good, as He rejoiced over your fathers.

(10) If you will **heed the voice of the Lord your God**, to observe His **commandments and His statutes that are written in this book of the Torah** when you will **return** to the Lord your God **with all your heart and with all your soul**.

(א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לִבְבְּךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ ה' אֱ-לֹהֶיךָ שְׁמָה:

(ב) וְשִׁבַּת עַד ה' אֱ-לֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלֵךְ כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אֶתְּךָ וּבִנְיָיִךְ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

(ג) וְשָׁב ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְיַצְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ שְׁמָה:

(ד) אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:

(ה) וְהִבְיֵאתָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבֶּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ:

(ו) וּמַל ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לֵבב זְרַעְךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

(ז) וּנְתַן ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאֱלוֹת הָאֵלֶּה עַל אֲנִיָּיִךְ וְעַל שְׁנֵאֵיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:

(ח) וְאֶתְּךָ תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:

(ט) וְהוֹתִירָךְ ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְטוֹךְ וּבְפָרִי בְהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדַמְתָּךְ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֵיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ עַל אֲבוֹתֶיךָ:

(י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

התשובה
(א) וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְךָ
(ב) וּשְׁבַת עַד ה' אֶל-לִהְיֶיךָ
(ג) וּשְׁבַת ה' אֶל-לִהְיֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶיךָ
(ד) וּשְׁבַת וּקְבָצֵךְ מִכָּל הָעַמִּים
(ה) וְאַתָּה תֵּשׁוּב
(ו) כִּי יֵשׁוּב ה' לְשׁוּשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב
(ז) כִּי תֵשׁוּב אֶל ה' אֶל-לִהְיֶיךָ

The Repentance

You shall **restore** to your heart

You shall **return unto** the Lord your God

The Lord your God **will restore** your returnees

He will return and gather you from all the peoples

You shall **return**

As the Lord **will return** to rejoice over you for good

When **you will return to** the Lord your God

'מחלוקת' בין הקב"ה ובין ישראל:

"אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה 'הִשְׁיִבְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ [וְנִשְׁוֵבָה] (איכה ה', כא)!

אמר להם הקב"ה 'שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשׁוּבָה אֲלֵיכֶם' (מלאכי ג', ז)!

אמרה לפניו רבש"ע שלנו היא שלך היא 'שׁוּבְנוּ אֶל-לֵהי יִשְׁעֵנוּ' (תהלים פ"ה, ה) [איכה רבה סוף]

The 'argument' between God and Israel:

The congregation of Israel said before the Holy One blessed be He: 'Master of the universe, it is incumbent upon You to return us as it is stated: "Return us to You, Lord, and we will return" (Lamentations 5:21)!

He said to them: 'It is incumbent upon you, as it is stated: "Return to Me and I will return to you, said the Lord" (Malachi 3:7)!'!

It said before Him: 'Master of the universe, it is incumbent upon you, as it is stated: "Return us, God of our salvation" (Psalms 85:5)'

[End of Eicha Raba]

בְּצֵאתִי לְקִרְאתְךָ – לְקִרְאתִי מִצֵּאתֶיךָ

פרשת התשובה (ל')	פרשת התוכחה (כ"ח-כ"ט)	
"והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה מברכה ומקללה..." (א)	1. "ובאו עליך כל מברכות האלה... ויבאו עליך כל מקללות האלה..." (כ"ח, א-ב, טו)	
"מכל העמים אשר מפיצה" (ג) "אם יהיה נדחה בקצה השמים" (ד)	"ומפיצה... בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ" (כ"ח, סד)	
"ואת לבב זרצה ...למען חייך" (ו)	"...ויזרצה עד עולם" (כ"ח, מו)	
"מאלות האלה... על איביך ועל שנאיך אשר רדפו" (ז)	2. "ולא תאמין בחיידך" (כ"ח, סו)	
"ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום" (ח)	3. "בברית ה' אלהיך ובאלתו" (כ"ט, יא) "ורדפו עד אבדך" (כ"ח, כב) "ועבדת את איביך..." (כ"ח, מח)	
"כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו ותקמיו מתובת בספר התורה סוף" (י)	4. "ורדפו... כי לא שמעת בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו ותקמיו אשר צוה" (כ"ח, מה)	
"והומרה ה' אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנה ובפרי בטנה ובפרי אדמתה לטובה" (ט)	"כי לא שמעת בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו ותקמיו אשר צוה" (כ"ח, מה) "כל הקללה מתובת בספר סוף" (כ"ט, כו)	
"לשום עליך" (ט)	5. "והומרה ה' לטובה בפרי בטנה ובפרי בטנה ובפרי אדמתה" (כ"ח, יא)	
	"כאשר שש ה' עליכם" (כ"ח, סג)	

Contextuality

Devarim 30, 9:

The Lord **your God** will increase you in all the work of your hands, in the fruit of your womb, and in the fruit of your animals and in the fruit of your land, for **good**....:

<p><u>דברים ל', ט:</u></p> <p>וְהוֹתִירָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בֶטֶןךָ וּבְפָרִי בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתֶךָ לְטֹבָה ...</p>	<p><u>דברים כ"ח, יא:</u></p> <p>וְהוֹתִירָךְ ה' לְטוֹבָה בְּפָרִי בֶטֶןךָ וּבְפָרִי בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתֶךָ:</p>
---	--

Devarim 28, 11:

The Lord will increase you for **good**,

in the fruit of your womb and in the fruit of your animals and in the fruit of your land

Your God: Three times in the year, all your males shall appear before the Master, the Lord (Shmot 23, 17) ...They said: This is your god, Israel who brought you up from the land of Egypt (Shmot 32, 4) Three times in the year, all your males shall appear, before the Master, the Lord, God of Israel (Shmot 34, 23) (your God 12x)

May the graciousness of the Lord our God be upon us, establishing **the work of our hands** for us, indeed, establishing **the work of our hands** (Tehillim 90, 17)

'for good' written in full is from God and when the vav is absent, the good is from 'the work of our hands'

He shall be holy to you, for I, the Lord your sanctifier, am **holy** (Vayikra 21, 8) (*Here the word 'holy' is written in full when referring to God and without the vav, when referring to man*)

א-להיך: "שְׁלֹשׁ פְעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל זָכוֹרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֲדֹנָי ה' (שמות כ"ג, יז) - "וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלּוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות ל"ב, ד) - "שְׁלֹשׁ פְעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל זָכוֹרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֲדֹנָי ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ל"ד, כג) (א-להיך" X12)

"וַיְהִי נֶעֱם ה' אֱ-לֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּונָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּונָהוּ" (תהלים צ', יז)

"לְטוֹבָה" מאת ה' או "לְטֹבָה" כחלק של "מַעֲשֵׂה יָדְךָ"

"קָדַשׁ יְהִי לָךְ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם" (ויקרא כ"א, ח)

Contextuality

ההקשר	ספר ויקרא (כ"ו)	ספר דברים (כ"ח-ל')
הברכה	משכן וקדושה - אחרי מתן תורה והקמת המשכן Ü ערכים דתיים	ארץ ישראל וגלות - לפני הכניסה לארץ ישראל Ü ערכים לאומיים
הקללה	"וְהִשְׁמוֹתִי אֶת מְקֻדְשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם" (לא) "אֲז תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ" (לד) Ü חורבן המקדש ועבודת הקודש	"יִוְלַךְ ה' אֶתְךָ וְאֶת מְלַכְךָ... וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל הָעַמִּים" (לו-לז) "וְעַבַדְתָּ אֶת אֲיֻבֶיךָ" (מח) Ü ההיבט המדיני של הגלות
התשובה	"וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנֵם וְאֶת עֵוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִי" (מ) Ü וידוי על "מעילה בקדושה"	מפורט ביותר Ü קיבוץ גלויות (כ"ט-ל')
ארץ Ü אבות	"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר" (מב) Ü ברית אבות לפני ברית הארץ, שיבה לארץ ישראל בעקבות זכות הברית	"וְהִבִּיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְרָשׁוּ אֲבֹתֶיךָ" (ל', ה) "לְשַׁבֵּת עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם" (ל', כ) Ü ארץ ישראל היא הקשר לאבות וה' שב את שבות עמו לארץ האבות

Intertextuality

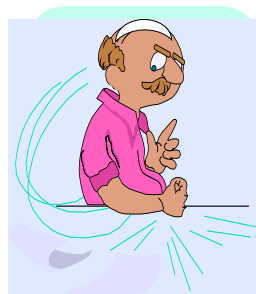

• Close reading:

Text

Contextuality

Intertextuality

The Disputation of Barcelona 1263

Background

DISPUTATIONS BETWEEN CHRISTIANS AND JEWS 800-1700

Some Disputations were serious theological discussions between Christians and Jews. Others were intended to provide an excuse for anti-Jewish violence.

1240. Jews defended the Talmud against charges of blasphemy

1700. Christians failed to convert the Jews. The Jews said: "We believe what we have been taught; let the Christians adhere to what they have been taught"

1263 Debate on the "true faith", and whether the Messiah had appeared or not.

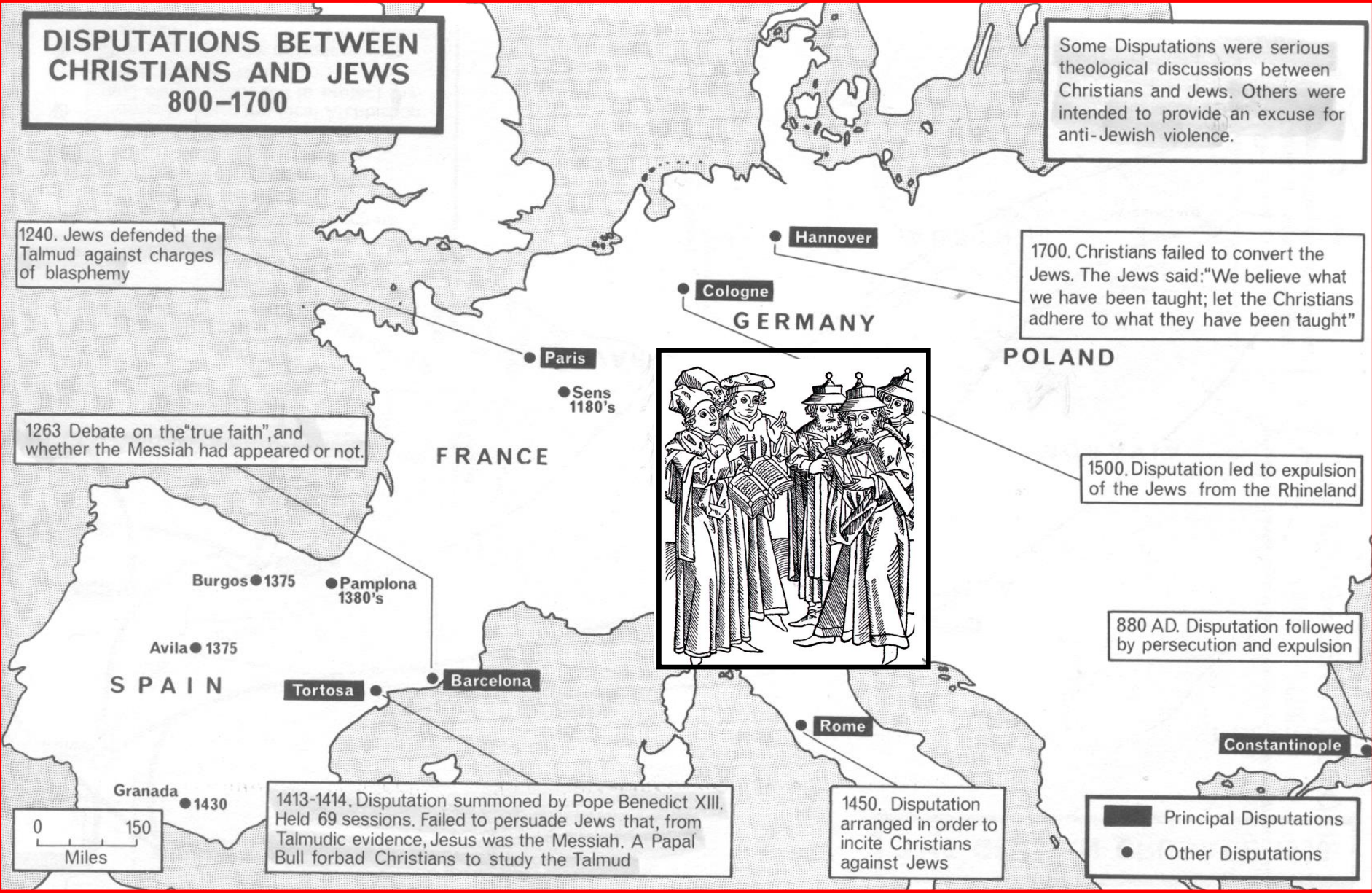

1500. Disputation led to expulsion of the Jews from the Rhineland

880 AD. Disputation followed by persecution and expulsion

1413-1414. Disputation summoned by Pope Benedict XIII. Held 69 sessions. Failed to persuade Jews that, from Talmudic evidence, Jesus was the Messiah. A Papal Bull forbade Christians to study the Talmud

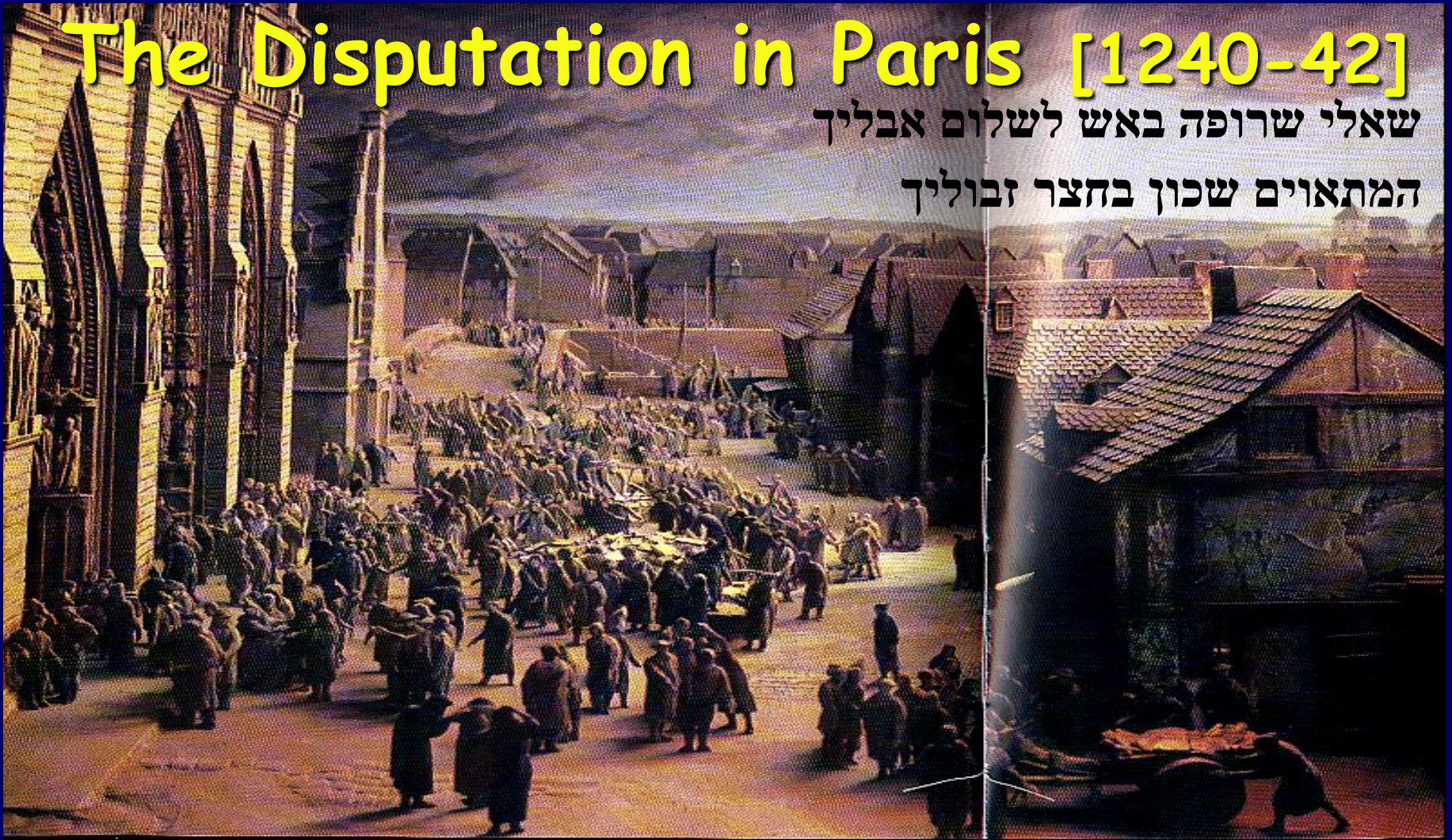
1450. Disputation arranged in order to incite Christians against Jews

The Disputation in Paris [1240-42]

שאלו שרופה באש לשלום אבליך

המתאווים שכוון בחצר זבולדיך

“כתבו מקצת חכמי צרפת בחיבוריהם שיש מקומות שישראל יוצאין ממלכות למלכות
והמלך מחזיק בכל מה שנמצא להם בכל מלכותו” (תשובות הרמב”ן)

תולדות הויכוחים

1240 פאריס:
"שריפת התלמוד"

מסדר
הדומיניקנים

יהודים
משומדים

1263 ברצלונה –

ויכוח הרמב"ן
("הוכחות מן התלמוד")

1413 טורטוזה – ר' יוסף אלבו
(האפיפיור אוסר לימוד התלמוד)

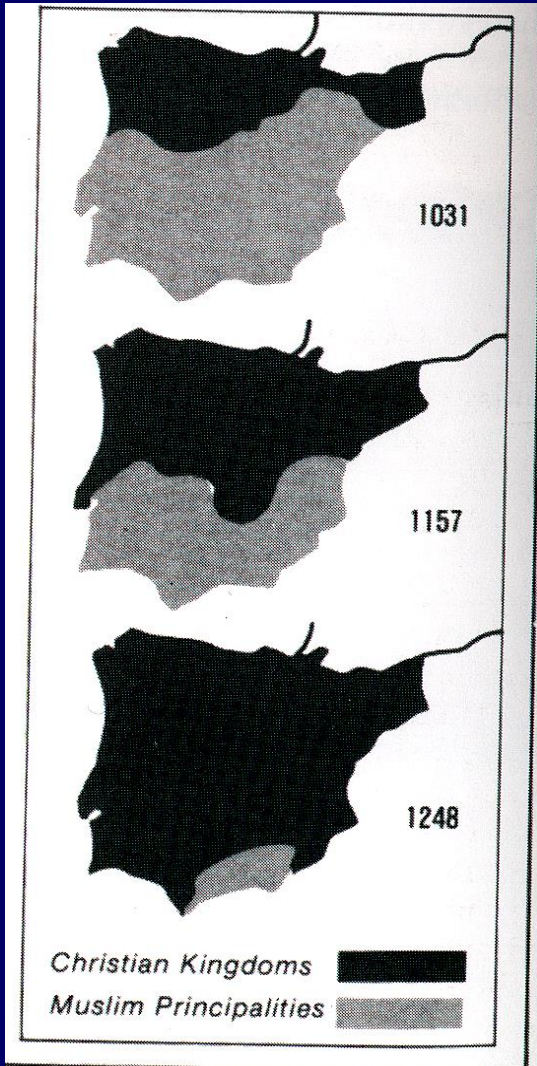
שאלי שרופה באש
לשלוש אבליך
המתאווים שכון
בחצר זבוליך

King Jacob I of Aragonia, "The Conqueror"

⇐ RECONQUISTA ⇒

Gerona

Rabbi Moshe ben Nachman

A. Historical Background

B. Biography of the Ramban [1194-1270]

C. The Disputation of Barcelona [1263]:

Background, Content, Examples, Implications

D. Aliyah to Eretz Yisrael

E. Summary: Character of the Ramban

(ג.) הויכוח בברצלונה 1263 - המקורות ומגמותיהם

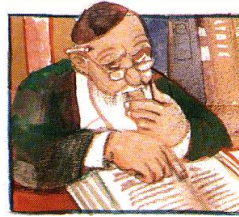
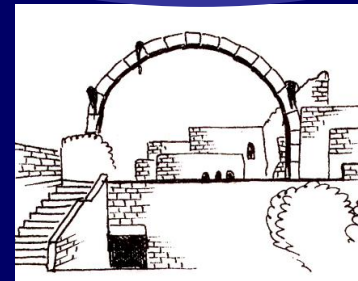
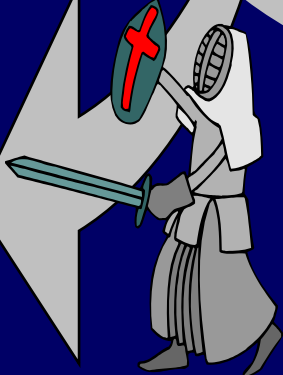
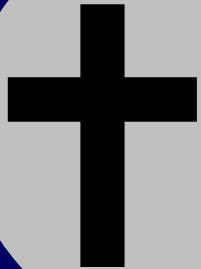
Latin

Hebrew

המקור הנוצרי

המקור היהודי (הרמב"ן)

הגרעין
"ההיסטורי"

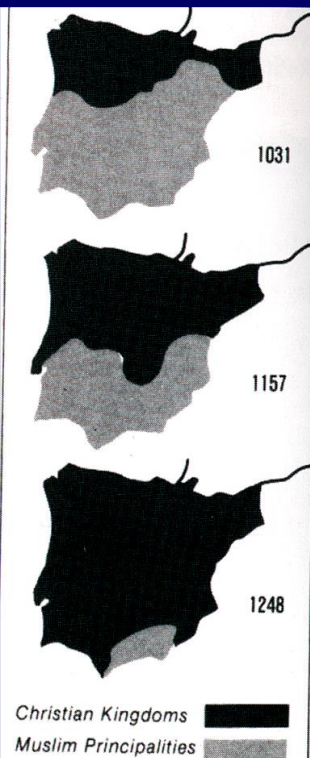

(מ"ט) "אני מאמין ויודע שלא בא... שהנביא אומר במשיח "ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" (תהלים ע"ב, ח) והוא לא היה לו ממשלה אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא מפניהם ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו איך יושיע כל ישראל ואף אחרי מותו לא היתה לו ממשלה... **ועתה עובדי מחמד יש להם ממשלה יותר מהם ...** וכן הנביא אומר "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעיה ב', ד) **ומימי ישו עד עתה כל העולם מלא חמס ושוד, והנוצרים שופכים דמים יותר משאר האומות... וכמה יהיה קשה לך, אדוני המלך, ולפרשיך, אם לא ילמדו עוד מלחמה...**"

(מ"ט) "אני מאמין ויודע שלא בא... שהנביא אומר במשיח "ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" (תהלים ע"ב, ח) והוא לא היה לו ממשלה אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא מפניהם ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו איך יושיע כל ישראל ואף אחרי מותו לא היתה לו ממשלה... **ועתה עובדי מחמד יש להם ממשלה יותר מהם ...** וכן הנביא אומר "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעיה ב', ד) **ומימי ישו עד עתה כל העולם מלא חמס ושוד, והנוצרים שופכים דמים יותר משאר האומות... וכמה יהיה קשה לך, אדוני המלך, ולפרשיך, אם לא ילמדו עוד מלחמה...**"

"ביטוח חיים" של הרמב"ן

"העזת פנים" !!!!!
"התאבדות"

פב: "אמרתני: הנה רב הקהל בכאן, וכלם מנעוני וחלו פני על זה, כי הם יראים מאד מהאנשים האלה הדורשים, שמטילין אימה על העולם, וגם כי גדולי הגלחים והנכבדים בהם שלחו לי לאמר שלא אעשה כן עוד. וגם פרשים רבים מבני ביתך, אדוני המלך, אמרו לי כי אני עושה רעה לדבר בפניהם כנגד אמונתם..."

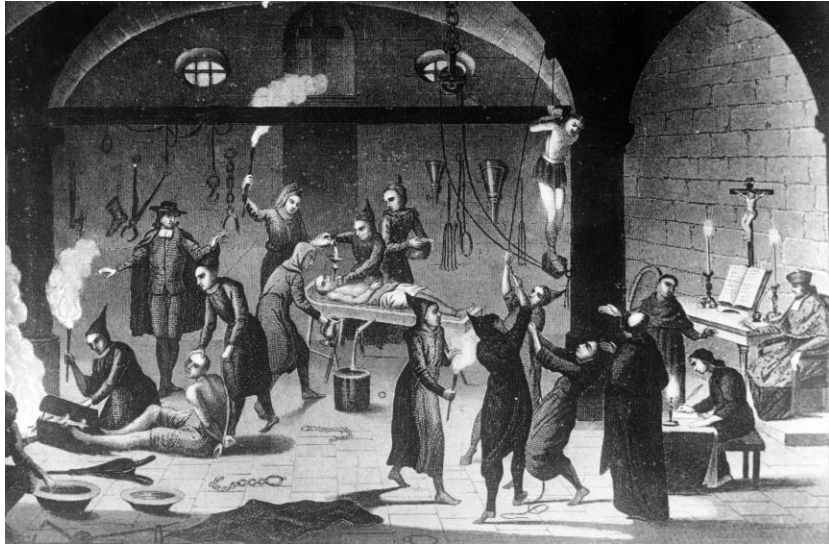
(ע"ח) וקראתי להם פרשת והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, וגמר הפרשה עד ונתן ה' א-להיך את האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך. ופרשתי להם כי אויביך, הנוצרים, ושונאיך, הישמעאלים, שתי האומות אשר רדפונו. ולא ענה דבר. ועמדו להם.

"וכל הפרשה מורה כי היא על הגאולה העתידה...
מכל מקום הנה גאולתנו בידינו בשובנו אל ה',
לא אבדנו אותה ברוב פשעינו" (ספר הגאולה, שער ראשון)

Rabbi Don Yizchak Abrabanel: Marranos → observant Jews

(1) It shall be when all these matters will come upon you, the blessing and the curse that I have placed before you, that you shall restore to your heart, among all the nations that the Lord your God has banished you there.

(א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְיָחְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ שָׁמָּה:

מקום	השלב	התשובה
חוץ לארץ	ישראל ← ליבו (ההיסטוריה)	(א) וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ
	ישראל ← לה' (רגשית - דתית)	(ב) וּשְׁבַת עַד ה' אֱ-לֹהֶיךָ
ארץ ישראל	ישראל ← לה' (רחמים)	(ג) וּשְׁבַת ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ
	ישראל ← לה' (קיבוץ גלויות)	(ד) וּשְׁבַת וּקְבָצְךָ מִכָּל הָעַמִּים
	ישראל ← לה' (מעשית)	(ח) וְאָתָּה תָשׁוּב
ישראל	ישראל ← לה' (שמחה)	(ט) כִּי יָשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב
	ישראל ← לה' (שלימות)	(י) כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱ-לֹהֶיךָ

The Repentance

You shall **restore** to your heart

You shall **return** **unto** the Lord your God

The Lord your God **will** restore your returnees

He will return and gather you from all the peoples

You shall **return**

As the Lord **will return** to rejoice over you for good

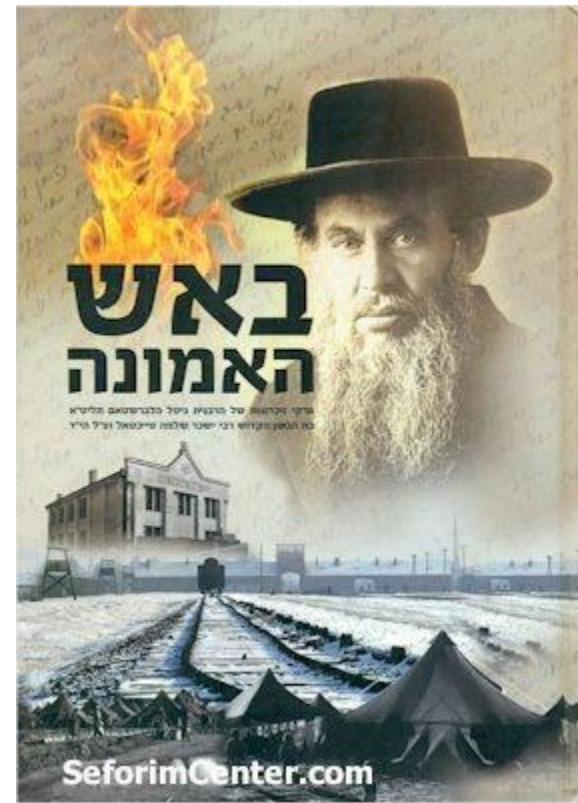
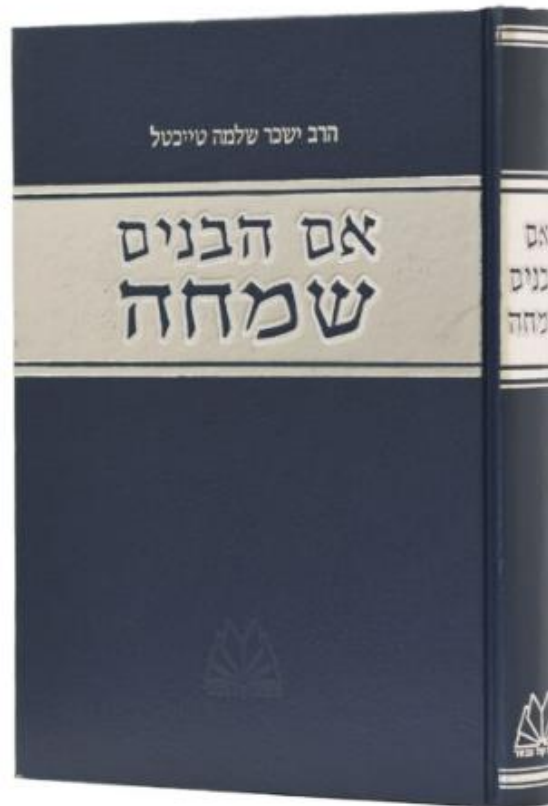
When **you will return** to the Lord your God

...בני המומרים הערלים הנקראים **אנוסים** כשבאים לחזור בתשובה אין להודיעם מצות קלות וחמורות ועונשן ואין לבהלו אבל יש למושכו חסד

(תשובת רשב"ש סימן פ"ט, מובא בפתחי תשובה יורה דעה סי רס"ח ס"ק י)

Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal (1885-1945)

Rav
Avraham Yizchak
Kook
(1865-1935)

”ואם יבוא אדם לחדש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן הזה,
ואל דברת הקץ המגולה ואור הישועה הזורחת לא יביט –
לא יוכל לכוון שום דבר לאמיתה של תורת אמת (איגרת הראי”ה ח”ב – איגרת שע”ח)

!

והיא [פרשת התשובה] כלל נחמתנו ותקוננו והיא תרומה כללית לכל צרותינו להיותה יסוד התורה כולה ופינתה... לפי שמצות התשובה תלויה בה והיא רפואת כל המחלות ותיקון כל הקלות" (אברבנאל)

לזכרה של נחמה ליבוביץ ריגה, תרס"ה – ירושלים, תשנ"ז

הברכה והקללה	בספר ויקרא	בספר דברים
ויקרא כ"ו, לט-מ: "והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו: והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלים אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי:"	ערכים דתיים	ערכים לאומיים
	סיני, משכן, שמיטה	היבט מדיני של הגלות
	וידוי על "מעילה"	קיבוץ גלויות

• התשובה כהשלמה ותיקון של התוכחה בדברים כ"ח-כ"ט:

"ויבאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' א-להיך: ... ויבאו עליך כל הקלות האלה (השיגך) (כ"ח, ב) - "והפיצה ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ (עבדת שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך עד ואב"י, כ"ח, טד) - "ויהיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" (כ"ח, מו) - "והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומים ולא תאמיני בחייתך" (כ"ח, סו) - "... וידפוך עד אבדך" (כ"ח, כב) - "ועבדת את איביך ..." (כ"ח, מח) - "... להביא עליה את כל הקללה הפתובה בספר הזה" (כ"ט, כו) - "והלה פאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם פן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ..." (כ"ח, סג)

התשובה	השלב	מקום	תוכן התשובה	בעל התשובה
(א) והשבת אל לבבך	ישראל ⇨ ליבו (ההיסטוריה)	חוץ לארץ	ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום	אל לבבך
(ב) ושבת עד ה' א-להיך	ישראל ⇨ לה' (רגשית – דתית)			
(ג) ושב ה' א-להיך את שבותך	ה' ⇨ לישראל (רחמים)	ארץ ישראל	ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום	שבותך
(ד) ושב וקבצך מקל העמים	ה' ⇨ לישראל (קיבוץ גלויות)			
(ה) ואתה תשוב	ישראל ⇨ לה' (מעשית)	ישראל	תשמע בקול ה' א-להיך לשמר מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה	את לבבך ואת לבב זרעך... בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך:
(ו) כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב	ה' ⇨ לישראל (שמחה)			
(ז) כי תשוב אל ה' א-להיך	ישראל ⇨ לה' (שלימות)			

דברים ל', טז: "אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' א-להיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקותיו ומשפטיו..."

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך **והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' א-להיך שמה: (ב) ושבת עד ה' א-להיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך:**

(ג) **ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מקל העמים אשר הפיצך ה' א-להיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' א-להיך ומשם יקחד: (ה) והביאך ה' א-להיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ויהיטבך והרבה מאבותיך: (ו) ומל ה' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: (ז) ונתן ה' א-להיך את כל האלות האלה על איביך ועל שונאיך אשר רדפוך: (ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום: (ט) והותירך ה' א-להיך בכל מעשה ידך בברי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב פאשר שש על אבותיך: (י) כי תשמע בקול ה' א-להיך לשמר מצותיו וחקותיו הפתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך:**

התפתחות התשובה:
תשובת ישראל ותשובת ה': "אמר כנסת ישראל לפני הקב"ה "השיבנו ה' אליך" (איכה סוף) אמר להם הקב"ה "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג', ז) אמרה לפניו רבישע שלנו היא שלך היא "שובנו א-להי ישענו והפר כעסך עמנו" (תהלים פ"ה, ה) "סוף איכ"ר).
"ויקל ה' א-להיך את לבבך..." - "וימלתם את ערלת לבבכם ופרקם לא תקשו עוד" (י', טז)

פסוק א-ב: שני שלבים (או שני מסלולים "האנוסים ומחזיקי הדת" - אברבנאל)
"עד ה"י" = "אל ה"י" - תשובה ישראל עד ה' א-להיך כי קשלת בצונך: קחו עמכם דברים ושובו אל ה'... (הושע י"ד, א-ב) - "ונגם עתה נאם ה' שבו עדי בכל לבבכם וגצום ובבכי ובמספד: וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' א-להיכם ..." (יואל ב', יב-ג)

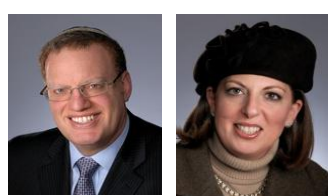
שבו, תשובה ושבות ציון: "והשיבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושובו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר כשינו והעונו רשענו: ושובו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר פרת ונפתית אשר בניתי לשמך..." (מלכים א' ח', מז-מח)

(ג-ה) "ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מקל העמים... והביאך ה' א-להיך אל הארץ..."
= קיבוץ גלויות = התארגנות עם ישראל בתפוצות, ואחר כך שיבה לארץ ישראל!
"והנה כשיסור הריחוק מבינך לבניו יסור גם כן הפיזור אשר בין קצתכם וקצתכם גם ריחוקכם מארצם כמו שאמר יושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ועיר וקבצך מקל העמים..." (עקידת יצחק, ראה גם במלשי"ך)

חוץ לארץ ו"שמעת בקלו", ארץ ישראל ו"עשית את כל מצותיו", פעמיים "אשר אנכי מצוך היום" ו"שמעת" - "ועשית" - "לשמור" - "ללכת בדרכיו ולשמור" (בניגוד לשמות כ"ד, ז: "נעשה ונשמע") "מצותיו".... "מצותיו וחקותיו".... "מצותיו וחקותיו ומשפטיו"

"אל לבבך" תחילה תשובה אל הלב, ורק אחר כך תשובה "עד... אל ה' בכל לבבך" בחוץ לארץ "אתה ובניך" = המשפחה, בארץ ישראל: "את לבבך ואת לבב זרעך" = לדורות רבים

דברים כ"ח, יא ("צדיק גמור")	דברים ל', ט ("בעל תשובה")	השיבונו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם (איכה ה', כא)
והותירך ה' לטובה	והותירך ה' א-להיך בכל מעשה ידך	א-להיך: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (שמות כ"ג, יז) - "... ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים" (שמות ל"ב, ד) - "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' א-להי ישראל" (שמות ל"ד, כג)
בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך:	בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה...	"ויהי נעם ה' א-להינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהלים צ, יז)
		"לשובה" מאת ה' או "לטבה" בחלק של "מעשה ידך"
		"קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם" (ויקרא כ"א, ח)

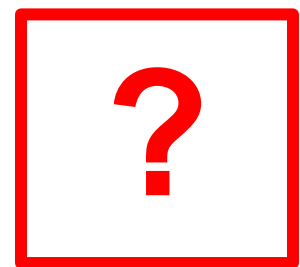

Rabbi Jay & Ilana Kelman

Teshuvah in Tanakh

Haftarot & Torah Reading of Yamim Noraim

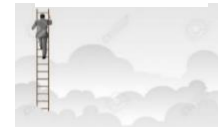
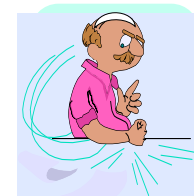

Sept 8: Book of Yonah
Haftarah for Minchah on Yom Kippur

Sept 15: Parashat Teshuvah
Devarim 30, 1-10.
Parashat HaShavua, last Shabbat of 5782

Sept 22: Yirmeyahu 31
Haftara for Rosh Hashanah

Sept 29: Hoshea 14, 2-10
Haftarah for Shabbat Shuvah

Intertextuality

Contextuality

Text

Teaching Jewish Prayer

www.tefilah.org

Beni Gesundheit

Beni.gesundheit@tefilah.org

Susan Suna, Audrey Samuels